
Historična dokumentacija

Franc Rozman

Korespondenca Albina Prepeluha v letih 1917/18

Jeseni 1987 je minilo petdeset let od smrti Albina Prepeluha-Abditusa, ki je bil med slovenskimi socialnimi demokrati do 1918 in s svojo politično dejavnostjo tudi med obema vojnama zanimiva osebnost, ki se je iz samoniklega samouka povzpел med najbolj bistra publicistična peresa svojega časa. Šele v zadnjih letih je Prepeluhovo delovanje deležno spet nekoliko večje pozornosti (pri Založništvu tržaškega tiska sta izšli dve knjigi njegovih spisov, Zgodovinsko društvo za Ljubljano pa je ob obletnici njegove smrti pripravilo okroglo mizo o njegovem delovanju).

Ko je z letnico 1938 izšla knjiga Prepeluhovih spominov Pripombe k naši prevratni dobi, ji je Dušan Kermavner napisal zelo temeljito in obsežno študijo z naslovom Albin Prepeluh-Abditus. Njegov idejni razvoj in delo (str. 295—562), ki je do danes ostal najpodrobnejši in najpopolnejši pretres Prepeluhovega dela in mišljenja, ki pa je zdaj že v marsičem potreben novega premisleka. Mimogrede naj bo omenjeno, da se od te študije naprej povsod ponavlja napačna letnica Prepeluhovega rojstva, ki ni 1881, ampak 1880 kot izhaja iz overovljenega prepisa iz matične knjige, ki ga hrani Abditusov sin Marko Prepeluh. V svojem razpravljanju se Kermavner večkrat opira na pisemsko zapuščino Prepeluha in redakcija Prispevkov se je odločila, da objavi del korespondence med Prepeluhom in nekaterimi njegovimi najožjimi somišljeniki v letih 1917—1919, to je Lojzko Štebi in Dragotinom Lončarjem, pa tudi Ivanom Prijateljem in Henrikom Tumo. Korespondenca je v lasti in hrambi potomcev, to je Marka Prepeluha in Danice Lončar, ki sta jih ljubeznivo odstopila v objavo, za kar se jima na tem mestu najlepše zahvaljujemo.

Leta 1968 je Rudolf Golouh objavil svoje spominske zapise Pol stoletja spominov, s katerimi je sprožil serijo polemičnih razprav, člankov in zapisov, ki jih je proti njemu napisal Dušan Kermavner v različnih revijah in listih. Med različnimi problemi, o katerih je Kermavner vehementno pisal, se je zadržal tudi pri razkolu v JSDS in v Napreju, socialistični omladini in reviji Demokraciji. Njegovo pisanje je sprožilo širšo polemiko v slovenski historiografiji, ki se je vlekla deset let, vanjo so posegli najeminentnejši slovenski zgodovinarji, v bistvu pa je ostala vendarle nedokončana, marsikaj pa tudi še nerazčiščeno. Med številnimi polemičnimi razpravami naj omenimo le dve Kermavnerjevi knjigi, in sicer Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918,

Ljubljana 1968 in Temeljni problemi primorske politične zgodovine, izšlo po njegovi smrti 1977, pa Frana Zwitterja Zlom avstromarksizma pri Slovencih (ZČ 1972, str. 103—138). Polemika je pokazala, da gre pri obravnavani problematiki za temeljna vprašanja slovenske zgodovine ob razpadu habsburške monarhije, pa tudi za povsem različna gledanja na zgodovino sploh. Zato smo se odločili, da objavimo nekaj korespondence, ki zadeva to sporno problematiko in jo osvetljuje v luči prizadetih članov in voditeljev socialistične omladine. Seveda je treba imeti omenjeno polemiko pred očmi in jo soočati s pismi, zato smo se ob izdaji pisem odločili samo za najnujnejše opombe. Pisma so objavljena v avtentični obliki, popravljene so samo najbolj očitne slovnične napake. Znak . . . ne pomeni izpuščanja ampak je v originalu.

LOJZKA ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU

V Ljubljani, 19. VI. 1917

Cenjeni gospod profesor! Prav žal nam je bilo vsem, da Vam ni bila omogočena udeležba na nedeljski konferenci.¹ Dr. Tuma, ki je bil 14 dni na Dunaju, nam je povedal mnogo zanimivega o stockholmski konferenci in drugih zadevah. Konferenca je sklenila soglasno, da prične **stranka** izdajati s 1. julijem 1917 list »Naprej«. Administrativne posle pri dnevniku prevzame založba lista — Hlebš, Kristan, Zore — smer lista, nastavljanje glavnega urednika itd. pa je izključno pravica izvrševalnega odbora. Izvrševalni odbor ima tudi pravico, da prevzame list v svojo popolno last, kdorkoli hoče. Ti sklepi razpršetej vsak dvom, da bi služil list naroda osebnim aspiracijam sodruga Antona Kristana, ki da le potrebna sredstva za dobro gmotno podlago lista na razpolago. Ker žal nimamo boljših moči, je poverjeno začasno uredništvo meni in zato Vas vabim, da sodelujete pri listu. Dr. Tuma, Prepeluh, Regent, Golouh in drugi so obljubili, da sodelujejo, upam, da obljubite tudi Vi. Položaj je sedaj takšen, da dobi prav lahko stranka vodilno vlogo v slovenski javnosti, ker tavajo ljudje semintje kakor čreda brez pastirja.

Trdno pričakujem, da mi čimpreje odgovorite!

Izročite moje pozdrave gospej soprogi.

S pozdravom

Štebi A.

DR. DRAGOTIN LONČAR ALBINU PREPELUHU

V Kandiji, dne 22. VIII. 1917

Dragi!

Sprejmite moje in moje žene iskreno sočutje ob smrti svoje matere.² Mislim sem na to, da jo ob priliki obiščem. Sedaj sta ostala s sestro³ sama . . . Ko bi bil prej izvedel, bi se bil pripeljal k pogrebu, a bral sem v »Sl. Narodu« šele danes, ko ni šel noben vlak več, ki bi bil prišel pravočasno.

¹ Gre za deželno konferenco JSDS 17. 6. 1917 v Ljubljani.

² Prepeluhova mati Marija roj. Jeras je umrla 21. 8. 1917 v Ljubljani, stara 74 let.

³ Sestra Josipina.

Mi smo od 17. jul.(ija) tu doli. Pridite kaj sem! Kristan mi je dejal, da namerava ta priti. Z zanimanjem berem Vaše članke; izpregovorite še kaj o deklaraciji. Jaz namerjam o tem nekaj za »Hrv. Njivo«. Treba iz pasivnosti ven. M. Rulov⁴ članek (ali se morebiti skriva Abditus za tem imenom?) odobravam. M. Č.⁵ je pa stari, ki ne more pojmiti, da gre za pravilnejše umevanje in udeleževanje internacionalizma, ne morebiti za popolno izključitev mednarodnih odnošajev, ker je nemožno.

Kako je z Vašim Machiavellijem? Morda bi se dalo kaj doseči pri »Tiskarski zadrugi«, ki izdaja »Ljublj. zvon«?

S prijateljskim pozdravom od vseh

Vaš
Dr. Lončar

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU V Ljubljani, 28. VIII. 1917

Dragi! Tvoje obvestilo, da soglaša dr. Lončar z Rulejevim člankom, me je tako razveselilo, da mi gre kar samo od sebe na smeh. Antirule⁶ je bil v soboto v uredništvu, a se je držal kisló, kakor da je že leto in dan namočen v najostrejšem kisu. Prišel je zato, da govori z Rulejem, a k nesreči se je ta ravno oni večer odpeljal na Dolenjsko, kjer je še. Prav žal mi je bilo, da nista trčila skupaj. To bi bil užitek! Naši velemožje so se odpeljali na Dunaj in vzeli s seboj Antirulejevo stockholmsko spomenico. Če se ravno postavijo z njo tam gori, je seveda drugo vprašanje, da se blamirajo z njo, bi jim človek skoraj privoščil.

Glede sestanka pa menim sledeče: 8. ali 9. ni primeren čas za Lončarja, ker on gotovo odhaja v Idrijo po tem terminu in ne bo hotel dvakrát napravljati pota. Tudi ne verjamem, da bi bila izdelana pravila dotlej, ker je Rule odsoten in gre z Dolenjskega še na Štajersko in prihodnji teden najbrže po uradnih opravkih v Trst. Dobro bi bilo, če se popelješ ti v nedeljo k drju. Lončarju in se dogovoriš. Lončar naj potem sporoči, kdaj se pripelje skozi Ljubljano in skličemo za tisti dan sestanek. Rule je govoril z nekaterimi mladimi, ki so vsi navdušeni za stvar. Torej z navdušenjem bi bili zaenkrat dovolj založeni, sedaj moramo zavihati rokave in pričeti z delom. Z Rulejem sva se domenila tudi sledeče: Izdamo zbornik, v katerega prispevaš ti svoje članke o »narodnih problemih«. Primerno jih skrajšaj, in po mojem mnenju bo potem tvoj prispevek imeniten. Povej to Lončarju, da se morda njegov eventualni prispevek ne križa s tvojim. Kot prvo brošuro bi pa izdala nova založba tvoj prevod Machiavellijevega »Kneza«. Ali soglašaj? S tem bi kazalo, da hitimo, da smo z Machiavellijem prej zunaj, preden ga izdela Knaflič. Ali imaš ti prevod, ali ga ima še Župančič? Če ga ima še Župančič, ga grem iskat, da lahko takoj pripravimo. Sporoči!

⁴ M. Rule je Milan Lemež. Lončar misli na članek Narodna in mednarodna misel, Naprej, št. 25, 12. 8. 1917.

⁵ Melhior Čobal je na ta članek odgovoril v Napreju, št. 29, 18. 8. 1917.

⁶ Antirule je Anton Kristan.

Čitala sem danes tvojo karto na upravo. V upravi je sploh tak nered, da se čudim, da sploh imamo še kaj naročnikov. Tudi Lončar je poslal danes reklamacijo prav za tiste številke kakor ti. Najbrže so tudi njemu ustavili list. Včeraj je prišel Petejan, da prevzame upravo. Čemo videti! Ali si že dobil honorar? Radovedna sem, če je Tone⁷ držal besedo.

In drugače? V nedeljo sem lenarila, da je bilo veselje in storilo mi je prav dobro. Bila sem samo na pokopališču, kjer sem se pošteno razjezila, ker mi je tako neokusno nasadil grobove.

Notico o tvoji mami je napisal Lončar.

Prav lepo te pozdravljam!

Lojzka

LOJZKA ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU

V Ljubljani, 16. X. 1917

Čenjeni gospod profesor! Oprostite, da se obračam do Vas za svet v neki strankini zadevi. Včeraj sem dobila od izvrševalnega odbora, ali pravzaprav od tistih, ki sami sebe smatrajo za izvrševalni odbor, sledeče pismo: »Izvrševalni odbor je na svoji seji 13. t. m., pri kateri so bili navzoči sodr. A. Kristan, J. Petejan, J. Kopač in Miha Čobal, razpravljajoč o dosedanjih člankih 'Kritične misli' itd. sklenil, da naj se od sedaj, ko se še priobči Verusov članek (namreč oni v sobotni številki) debata zaključí. Ako pride uredništvu kak polemičen članek, naj se ga predloži komisiji, v roke sodr. Petejana, ki bo odločala, naj se ga objavi ali ne. List naj se urejuje po zgledu 'Arbeiterwille'. Prinašati govore kakor Verusov in podobne, ki se tičejo delavskih vprašanj, seveda izčrpljivo.«

Tako dopis izvrševalnega odbora, ki me je silno užalil. Moja prva misel je bila, da odpovem takoj svoje mesto. Potem sem si pa mislila, da vprašam pred odločilnim korakom za svet še Vas in Abditusa. Ta terorizem izvrševalnega odbora socialistične in demokratične stranke je pač tako hud, da ga ne morem spraviti v sklad s svojim naziranjem o svobodnem izražanju misli. Vzroke »starinov«, da ne pripuščajo debate o vprašanjih, ki smo jih načeli v člankih »Kritične misli«, »Ostanimo načelni« in »Kaj hočemo« poznate, saj jih je zadnjokrat jasno označil Čobal. Precej koruptni se zde meni. Tudi tega ne uvidijo, da moramo razširiti svoj delokrog preko zgolj industrialnega delavstva. Ravno Tonetova trditev, da je tako malo industrialnega delavstva pri nas in da je to vzrok naše nemoči, je jasen dokaz, kam naj gre naša pot. Abditus jim jo je pokazal dovolj jasno v svojih člankih. Priznavam seveda tudi to, da je »Arbeiterwille« zelo dobro urejevan list, a pomisliti bi morali to, da smo mi sedaj v precej drugačnih razmerah, kakor pa je »Arb.« (eiterwille) s svojimi pristaši. Krčevito se drže gesla o razrednem boju, drugega ne poznajo; ne vem, ali so res tako slepi, ali so tako okosteneli.

Da Vam bo lažja odločitev, Vam povem še to, da ne igra pri mojem eventualnem izstopu iz uredništva materialna stran nobene vloge, ker imam od

⁷ Anton Kristan.

Spl. kred. društva le dopust (črno na belem) in lahko zopet vstopim vsak čas. Gre torej le za to: Ali je dobro in prav, če prenehamo za enkrat z razmotrivanjem o notranjem preustroju stranke, ali pa jim rečem aut-aut. Lemež je mnenja, naj izstopim, jaz sama tudi.

Če Vam dopušča čas, bi Vam bila za skorajšen odgovor zelo hvaležna.

Lepo Vas pozdravlja
Štebi A.

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 13. X. 1917

Dragi! Danes dopoldne sem pričakovala, da prideš v Ljubljano. Mislila sem, da gotovo spremiš drja. Kreka na zadnji poti, če ti bo le količkaj mogoče, da se odtrgaš od svojega kočevskega dela. Z Lemežem sva šla na pokopališče in se seve razgovarjala o Kreku na dolgo in široko. Korošček poslovilni govor ni napravil name prav nobenega vtiska — poleg tega je še čital svoj govor — — pravi cerkven govor je bil. Tisti zoperni pridigarski ton me je odbijal. Čeh Staněk je vse bolj strasten govornik; za njim je govoril Džolibić s tako jokavim glasom, da bi se smejala, če bi ne bilo vse skupaj tako strašno žalostno. V Ljubljani je vse zelo potrto. — Danes je bil bankar⁸ pri meni in vprašal, če sprejemem feljton o Kreku. Seveda sem z veseljem pritrdila. Obljubil mi ga je za ponedeljkovo številko. Če bo le res. Ali bi bil ti tako prijazen in napisal za list prav pošten članek — magari če je eno klaftro dolg — o delu drja. Kreka? Ti si ga poznal dolgo, rad si ga imel — torej ti bo šlo delo od srca. Ali ustrežeš mojej prošnji? Kar sem sama napisala, to si itak čital, mislim, da je bilo pristrčno dovolj, v enakem tonu piši tudi ti.

Tvojo pošiljatev sem prejela. Iskrena hvala! Članek priobčim v ponedeljek.⁹ Mislim, da bo Tone počil. Za članek E. Remova misli, da sem ga napisala jaz. Tone pravi, da je Removov članek in moji trije članki popolnoma zgrešen.¹⁰ Seveda nisem kaj drugega pričakovala. Sploh je pa ves zopet iz sebe, Hlebš je napisal nesramno pismo in ga poslal Petejanu, da ga izroči meni. Golouh mi je pisal prav pristrčno in se prav jezi nad članki »Verusa«.¹¹ Tuma je tudi pisal in se zopet veselil nad članki Regenta, Verusa in — Golouha. To ti je kolobocija. Z Lemežem sva danes mnogo govorila o teh stvareh in sva oba silno radovedna na nadaljni razvoj. Po mojem mnenju niso naši gospodje »voditelji« jezni toliko nad tem, kar je stvarnega v našem novem gibanju, temveč boje se za svoje voditeljstvo. Kar je inteligence v stranki, bi smela

⁸ Kdo je bankar, ni čisto jasno, feljton o Krekovi smrti v ponedeljek 15. oktobra 1917 pa je v Napreju objavil Ivan Cankar.

⁹ Gre za Prepeluhov članek Dialog na prozoru, ki je izšel v Napreju, št. 78, 15. 10. 1917.

¹⁰ Gre za članek Remova (M. Lemež) Kritične misli, Naprej, št. 71, 6. 10. 1917 in tri članke Lojzke Štebi Nasprotstva, Naprej, št. 72, 8. 10. 1917, Ostanimo načelni, Naprej, št. 73, 9. 10. 1917 in Kaj hočemo, Naprej, št. 74, 10. 10. 1917.

¹¹ Verus je Anton Kristan.

le delati, a bog varuj, da bi tudi vodila in odločevala. Ali se tebi ne zdi tudi tako? Ali naj bi bili tako nekak »Aushängeschild« za stranko, da bi se ponašali pred svetom, češ glejte koliko pomembnih ljudi prihaja k nam, ker pri drugih strankah ne dobe primernega torišča.

Lončarju sem poslala po pošti, ker me je še za neko drugo stvar prosil. Iz priloženega proračuna vidiš, da bi bila stvar silno draga. Ali si upaš kljub temu izdati na svojo pest? Piši!

Jaz samotarim po stari navadi in prezebam v uredništvu, da je groza. Tolažim se s tem, da vsaka reč »le en cajt trpi« in da pridejo časi, ko bo konec samotarstva in prezebanja. Tebi se najbrže ne godi nič boljše. Kdaj prideš? Napravi tako, da prideš 1. novembra in ostaneš potem tukaj tri dni. Poglej v koledar: 1. je na četrtek, za petek in soboto morda vendar dobiš dopust. Jaz bi si uravnala delo tako, da bi bila čimbolj prosta one dni. Ker bo Lemež takrat najbrže tudi tukaj, bi se lahko o marsičem pomenili. — Župančič me je danes vprašal po tebi. Morda bi rad, da mu napišeš za »Zvon« kaj o Kreku.¹² Vprašaj ga. Oglasi se kmalu.

Prav srčno te pozdravljam!

tvoja
Lojzka

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 15. X. 1917

Dragi! Danes zjutraj mi je prinesel Petejan sledeče pismo (sporočam dobesedno): Uredništvu Napreja, tu. Cenjena sodružica! Izvrševalni odbor je na svoji seji dne 13. t. m. pri kateri so bili navzoči sodr. E. Kristan, J. Petejan, J. Kopač in Miha Čobal, razpravljajoč o dosedanjih člankih »Kritične misli« i.t.d. je sklenil, da naj se od sedaj, ko se še priobči Verusov članek debata zaključi. Ako pride uredništvu kak polemičen članek, naj se ga predloži komisiji (v roke sodr. Petejana), ki bo odločala, naj se ga objavi ali ne. List naj se urejuje po zgledu »Arbeiterwille«.¹³ Prinašati govore kakor Domesov¹⁴ in podobne, ki se tičejo delavskih vprašanj seveda izčrpljivo.

Tako ljubeznivo pismo. Kaj praviš? Jaz sem bila zaenkrat tiha, ker hočem izvedeti prej tvoje mnenje. Što načrtov mi roji po glavi, pa ne pridem do jasnosti. Najrajši bi seveda izročila tako »uredništvo« Petejanu, ki si domišljuje, da je genij. Ali naj odpovem s prvim? To ti je svoboda prepričanja! Nihče ne sme misliti drugače kakor spoštovani gospod Verus. Zdi se mi, da s temi ljudmi ne bo mogoče izhajati. In vedno morajo imeti kak vzor, po katerem naj kro-

¹² Prepeluh je v Ljubljanskem Zvonu, št. 1, 1918, str. 14—21 res objavil Nekaj spominov na Janeza Ev. Kreka.

¹³ Glasilo štajerske in nekaj časa tudi koroške socialne demokracije Arbeiterwille je izhajalo v Gradcu od 1890 in bilo eno najboljše urejevanih socialno demokratskih glasil v Avstriji.

¹⁴ Franz Domes (1863—1930), avstrijski socialni demokrat, dejaven predvsem med kovinarji, od 1911 državnozbornski poslanec.

jimo svoje pisanje. Ne vidijo, da živimo v drugačnih razmerah kakor Štajerci s svojim »Arbeiterwille«. Veš tako sem užaljena, ne jezna, da bi se najrajše zarila v kak skrit kot, kamor bi ne prišla niči senca teh puhoglavcev. Tuma mi je poslal danes odgovor na Removov članek »Kritične misli«, ki ga pa ne priobčim! Sicer je članek taka zmedena reč, da bi ga z lahkoto pobili z najprimitevnejšimi sredstvi.

Odpiši takoj! Prav lepo te pozdravljam!
tvoja
Lojzka

ALBIN PREPELUH DR. HENRIKU TUMI

Kočevje, 23. 10. 1917

Gospod doktor!

Uredništvo »N.«¹⁵ mi naznanja, da mi je izvršilni odbor prepovedal priobčiti še nadaljne naše polemične članke. S tem nisem prizadet sam, temveč tudi pet mojih somišljenikov, tovarišev peresa. Tiste seje, ki se je vršila 13. t. m. so se udeležili A. Kristan, Kopač, Čobal, Petejan, ki jih ob vsej osebni spoštljivosti ne morem smatrati kompetentne za presojo v kulturnih rečeh. Zahtevam v imenu »mladih«, da se okliče seja širšega izvršilnega odbora, h kateri je povabiti tudi nas, ki smo bili strankini duševni delavci. Vi se prištevate k »starim«, vendar upam, da se ne strinjate z načinom, kako se nam je zamašilo usta. Če se nam ne odpre ventil, bomo apelirali naravnost na organizacije. Za vse nadaljne posledice odklanjamo odgovornost.

Uredništvu so postavili za vzor »Arbeiterwille«. To je značilno. Duševno nesamostojni ljudje morajo imeti vedno »vzore«. In tuje vzore, ne domače. To je odraz, kako tuji se čutijo v domovini, med domačimi, med ljudstvom, ki ga hočejo voditi. To, se mi zdi, je tisti veliki prepad med nami, kulturni prepad. Ali Vi ne spoznavaše tega?

Vi ste član izvrš. odbora, zato Vam tudi pišem. Kdo ima odločevati o smeri lista? Njegov lastnik? Kdo pa je lastnik? Ali smo mi zgolj nekaj »Aushängeschild«? Navado, ki se je vgnezdila pri nas, da se kulturne delavce porablja zgolj za nekako reklamno desko, hočemo odpraviti.

Če Vam je ležeče na tem, da se ohrani pri nas, vsaj pri nas, gospod doktor, svobodo prepričanja, potem Vas prosim, da zahtevate sejo širšega izvršilnega odbora, h kateri je povabiti tudi nas. Sicer gredo v tem ozračju naša pota narazen.

Upam, da me boste obvestili o svojih sklepih in korakih, ako jih smatrate za potrebne.

Vas lepo pozdravlja

udani
Albin Prepeluh

¹⁵ Napreja.

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU
V Ljubljani, 25. X. 1917

Dragi! Danes sem kratkomalo odpovedala,¹⁶ ker nisem mogla več zdržati v tem nejasnem razmerju. Dr. Lonč(arjevega) nasveta sploh ne morem izvesti, ker nimamo ne ožjega, ne širšega izvrševalnega odbora. Gotovo je, da ni bila seja pravilno sklicana, da niso bili povabljeni vsi, ali če pridem s tem, bodo itak vse utajili. Zato se mi je zdelo najboljše, da napravim konec, ker mi gre vsa ta stvar že hudo na živce. Golouh mi je že pisal. Njegovo pismo me je spravilo v prav dobro voljo. Piše namreč med drugim: »Strankine coklje, ki mislijo s centralističnim trebuhom i.t.d.« Ali ni ta primera imenitna? Golouh je popolnoma naš. Erjavec,¹⁷ ki še ničesar ne ve, mi je poslal dva vehementna članka, ki sicer ne povesta nič novega, ampak le ponavljata prav energično to, kar si bil zlasti ti povedal. Priobčila jih bom. Prosim te, nikar ne piši Tumi, pri temu itak ne opraviš nič. In tudi če bi ga prepričal, kako dolgo bi to držalo? Golouhov naslov je: Rudolf Golouh, Trst, Delavske zadruga za Trst, Istro in Furlanijo, via San Francesco. — Ali ne prideš že zadnjega? Pišeš, da šele 2. XI. Sporoči mi natančno! — Danes grmi s fronte, da je groza in strah. Strašno žeganje mora biti!¹⁸

Zdravstvuj!

Lojzka

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU
V Ljubljani, 16. XI. 1917

Dragi! Zadeva se je obrnila popolnoma drugače, kakor smo prvotno menili. Zdi se mi, da prav dobro. Torej: Pesek je izpremenil svojo tiskarno v zadrugo z imenom »Zvezna tiskarna«. Dr. Tomšič, dr. Lemež in jaz smo govorili z njim. Pesek predlaga, da pristopimo k njegovi zadrugi kot zadržniki. Deleži so po 200 K, ki se plačajo lahko tudi v obrokih. Pravila ima že izdelana in registrirana. Zadržniki s kapitalom 62 000 K — namreč vrednost tiskarne — so doslej le on in njegovi sorodniki. Dr. Tomšič je zelo vnet za idejo, iz česar sklepam, da se misli udeležiti s precejšnjo vsoto. Gre torej za to, da spravimo še mi kolikor mogoče zadržnikov skupaj. V pravilih je zelo ugodna določba, da se voli odbor za tri leta. V odboru moramo imeti seveda mi večino. Za list smo potem torej brez skrbi. Proračun za list je seveda precej visok. Prvih tisoč 270 K, vsak nadaljni tisoč 126 K. Drju. Tomšiču je dejal Pesek, da bi eventuelno popustil še 20 do 30 %. Meni se zdi stvar zelo ugodna. Za prihodnjo nedeljo, 25. f. m. je sklican sestanek pri Pesku ob 2. popoldne. Prideš seveda gotovo. Če ti je pa le količkaj mogoče, pridi takoj jutri, ker moramo sedaj izpremeniti ves načrt, da se pogovoriva. Obvestila bom tudi Ferfoljo za se-

¹⁶ Za Štebijevo je bil odgovorni urednik Napreja od 6. 11. 1917 Josip Petejan, ki je od Viktorja Zoreta prevzel tudi izdajateljstvo.

¹⁷ Fran Erjavec.

¹⁸ 24. oktobra 1917 se je začela 12. soška ofenziva.

stanek. Piši Mraku, naj pristopi z večjo vsoto. Jaz bom pisala stricu in bratu.
— Zelo ljubo bi mi bilo, če prideš to nedeljo. Čakam te doma.

Srčno te pozdravlja

tvoja
Lojzka

DR. DRAGOTIN LONČAR ALBINU PREPELUHU

V Idriji, dne 22. XI. 17

Dragi!

Vaše pismo z dne 13. t. m. sem prejel.

Naznanjam Vam, da me 9. XII. ne bo v Ljubljano; imamo tu okrajno konferenco in volitev delegatov za strankarski shod. Ako mi kaj prinesete, kar pustite pri Štebijevi. Okrog božiča bom moral najbrže v Ljubljano in vzamem takrat. Priporočam se Vam.

In politično sledeče:

1. Potrebna je tiskovna zadruga, ki naj bi izdajala tednik, kakor sem Vam pisal že zadnjič, a ne dnevno-politične vsebine, marveč publicistično-znanstvene, teoretične, da pripravljamo teren, da širimo zanimanje in umevanje za sodobna vprašanja. Ne gre za politične funkcije, gre za mišljenje in čustvovanje. Skušal bom, da pristopi idrijski konsum, midva s Štrausem sva osebno lahka. Odbornišтво me ne veseli, seveda pa sem sotrudenik takega **revialnega** tednika à la »Hrv. Njive«,¹⁹ svojedobna »Zeit«²⁰ itd. Odgovorno uredništvo naj prevzame Štebijevo, oziroma Vi, če hočete.

2. Sledi iz prvega. Ne snujemo nobene stranke, gre za strujo, smer, ki naj kritično, kritično pretrese mišljenje in delovanje politične stranke, ne spuščajoč se v nobena osebna prerekanja ali celo napade. Hočemo biti Damoklejev meč, ki visi nad njimi. Na strankarski shod bi mogli iti, ako dobite mandat, sicer samo kot gosti. Ne smemo zidati v oblake brez **organizacij**, zato gre stremljenje za tem, da organizacije spoznajo novo smer, ki ji ni treba, da pretrga vsak stik z dosedanjimi centralami, marveč gre za boljšo, smotrnejšo, samostojnejšo obliko. Za tako obliko naj bi se organizacije borile, za narodno avtonomijo v mednarodni zvezi. To je parola!

3. Za najino knjigo, ki naj bi bila teoretična podlaga, se polagoma pripravljam. Imam zbrano literaturo, kolikor morem v teh razmerah, počasi zbiram misli. Dam knjigi skupen naslov: **Zgodovina in politika**. Študije iz slovenske preteklosti in sedanjosti. V podrobnostih bi imel moj članek naslov: Slovensko in jugoslovansko vprašanje. Vaša razprava ima že naslov: Problem malega naroda. Delam težko: nimam petroleja (elektrike ni v mojem stanovanju, skušal jo bom dobiti), šolski posli mi vzamejo veliko časa, ker moram imeti več ur nego normalno, obeta se mi vodstvo zavoda, poleg tega nervozno razpoloženje, da človek ne more priti do mirnega dela — posledica vojne... Imejte z menoj

¹⁹ Hrvatska revija 1917—21, od 1922 Jugoslovenska Njiva.

²⁰ Die Neue Zeit, revija, ki jo je 1883 ustanovil Karl Kautsky in jo vodil do oktobra 1917, je bila ena najpomembnejših socialističnih revij v Evropi.

potrpljenje, da se nekoliko uredim. Sedaj imam rodbino tu, polagoma mogoče pridem do neke stabilnosti . . .

Prosim Vas, odgovorite mi, ali ste zadovoljni z mojo mislijo o tedniku: za kako politično tiskovino v smislu dnevnega časopisja nisem.

S prijateljskim pozdravom

Vaš
Dr. Lončar

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 13. XII. 1917

Dragi! Torej moralnega si imel. To me izredno veseli, da si šel v se, boš drugič bolj varčen z navdušenjem. Jaz in brat²¹ nisva imela ne moralnega, ne fizičnega, ker sva šla že ob devetih k počitku. Brat se je zadnji dan svojega bivanja »izpreobrnil« in podpisal in plačal dva deleža. Obljubil je še tisoč kron, če se bomo lepo obnašali, kar sem jaz seveda v imenu vseh slovesno obljubila. Vaša dolžnost, zlasti dolžnost predsednikova, je, da me ne blamirate. —

V ponedeljek je prišel Erjavec in se je silno razveselil naših sklepov. Prevzame dva referata: Komunalno politiko in mladinsko slovstvo. Za članek pa pripravlja razpravo o materializmu. Danes sva šla z Lemežem k »Zvezi slovenskih zadrug« zaradi registracije. Tam so nama povedali, da bo izganjalo sodišče najbrže kakšne sitnosti, ker predsednik ni stalno v Ljubljani — torej je po logiki juristov stalno zadržan — in ker je premalo odbornikov v Ljubljani. Zmenila sva se sedaj tako, da bi prevzeli iz nadzorstva še Peska v upravni svet, namesto Peska pa v nadzorstvo bankarja ali pa Pečurja, ravnatelja »Zveze slov. zadrug«. Kako se reši to vprašanje, ti že še sporočim. — Sinoči je bil v Ljubljani Kejžar, imeli smo z njim sestanek. Gotovo si bral v »Narodu« poročilo o izrednem občnem zboru jugoslovanskih železničarjev, kjer so tudi sklenili, da se kooperirajo s socialno demokratično organizacijo železničarjev. Vprašala sem ga, kako mislijo to izvesti. Kakor sem pa spoznala iz njegovega govorjenja, nimajo še prav jasnih pojmov, le to je venomer trdil, da s Kopačem se ne pogaja. Kejžar je tiste vrste človek, ki vidi pri vsakem gibanju le osebe, a ne stvari same. Precej plitev je in jaz ne pričakujem mnogo, čeprav je obljubljal to in ono. Vederemo! Pravkar je bil pri meni Kozinc. Ta hoče pa kooperacijo z Ribnikarjem in njegovimi pristaši. Taka kooperacija bi vodila seveda prej ali slej k ustanovitvi politične stranke. Dejala sem mu, da smo mi pripravljene na popolnoma neobvezen razgovor. Najbrže bo ta razgovor prihodnji teden.

Kopač se je vrnil z Dunaja. V stvari, o kateri sem ti pripovedovala, ni dosegel ničesar. Domenila sva se le toliko, da prevzamem s 1. januarjem uredništvo »Železničarja«, ki bo izhajal odslej po dvakrat na mesec.²² Glede honorarja se nisva domenila še nič. Zahtevala bom za vsako številko po 50 K; drugače ne prevzamem. Kako bo v uredništvu »Napreja«, ne vem. Tone ničesar

²¹ Ing. Anton Štebi.

²² To se ni zgodilo, Železničar pa je postal polmesečnik šele januarja 1919.

ne reče, (ga tudi nič ne vidim) če vstopim potem v »Spl. kr. dr.« ali ne. Sedaj iščejo z inseratom urednika. — Zaprošenih revij ti ne morem poslati, ker so uredniška last in moje urednikovanje poteče čez dva dni.

O Božiču napravi tako, da ostaneš v Ljubljani v nedeljo, ponedeljek, torek in sredo. Nervoznost pusti v Kočevju, da ne boš po Ljubljani stresal sitnosti. Na vsak način pa zahtevam, da si urediš svoje bivanje tako, da bova vsaj par ur nemotena. Če prideš v soboto zvečer, te čakam. Sporoči! Jutri zvečer imamo zopet sestanek s Peskom zaradi revije. Pride tudi Erjavec. Od samih sestankov ne pridem do nobenega dela.

Če se kaj važnega zgodi, ti že pišem. Prav iskreno te pozdravljam!

tvoja
Lojzka

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 18. 12. 1917

Dragi! Kaj postajaš malodušen že ob začetku! Meni še na misel ne prihaja, da bi prenehali. Saj moramo dalje. Zapreke, ki so nastale, se rešijo prav enostavno: Lemež prevzame predsedstvo, Erjavec pride v nadzorstvo in vsa »kriza« je rešena. Tega veselja pa vendar ne privoščimo »starim«, da bi triumfirali že ob našem skromnem početku. Nič naj ti ne bo hudo pri srcu, vse pojde lepo, čeprav imamo ovire. Golouh mi danes piše, da je vpoklican k vojakom. Tudi to ni prijetna vest. Sporoča mi pa hkrati veselejšo novico, da je zmagala naša smer pri debati, ki je bila na zboru politične organizacije v Trstu v nedeljo.²³ To odtehta vse neprilike. Bodi popolnoma miren in koncentriraj svoje misli na članek, ki ga pričakujem na vsak način za prvo številko od tebe. Jaz pripravljam izjavo za strankin zbor. Golouh in Lemež pripravljata uvodni članek, Lončarjev članek že imamo, upam da se postavimo. Mi v Ljubljani smo vsi zelo dobre volje — razen Cirile, ki mi izpoveduje vsak dan, da ne bo nič. Dr. Lemež mi je pisal danes zelo ljubeznivo pismo in poslal pristopnico. V soboto sem bila pri Schweigerju. Najprej ni hotel ničesar slišati in je trdil, da je starin. Ali česa ne zmore ženska! Pripravila sem ga tako daleč, da mi je obljubil, da njegov »ne« ni definitivni. Vplačanih deležev je do danes K 1050.— (tvoj denar sem dobila), podpisanih seveda več. Gdč. Blahova je poslala danes K 154.—, a brez pisma, tako da ne vem, za koga so deleži. Torej, glavo pokoncu! Snoči smo debatirali — Erjavec, Lemež in jaz — do pol dvanajstih ponoči. Bilo je prav prijetno. Škoda, da nisi bil poleg. Tudi o tebi smo govorili, kaj, ti povem, kadar prideš. Lemež izraža zaradi tebe neko bojazen, ki se je tudi jaz ne morem popolnoma izogniti.

Če prideš v soboto zvečer, me bo zelo veselilo in te seveda čakam. Povem ti pa to, da je zjutraj na ljubljanskem kolodvoru silovit naval pri izdaji voznih listkov, ker jih izdajajo le na južnem kolodvoru. Danes zjutraj sem slišala v kavarni pripovedovanje neke gospodične, ki se je vrnila vsa obupana s ko-

²³ Tržaška deželna konferenca je bila 16. 12. 1917.

lodvora, češ, da je čakala od pol štirih zjutraj na vozni listek za dolensko progo, a ga ni dobila.

Torej, še enkrat: Malodušnost proč, veselje in upanje v dušo, življenje je prekratko, da bi si ga grenili in gledali strahove, kjer jih ni. Ti moj preljubi fant, bodi pogumen in vztrajen in pridi veselih oči k meni, potem te poljubim tako, da ti kar završi po glavi! —

Danes sem videla, da je vrnil Klemenčič list. Namreč sem še v uredništvu, ker niso nikogar dobili. Toda o tem ustno. Danes pišem še Golouhu in Lončarju.

Iskrene pozdrave!

tvoja
Lojzka.

LOJZKA ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU
V Ljubljani, dne 28. XII. 1917

Cenjeni gospod profesor! Upam, da ste že prejeli odtisek Vašega članka. Članek je bil postavljen v Peskovi tiskarni, kjer smo mislili tiskati našo revijo. Med tem so pa prišle te neljube kupčije med Peskom in Šušteršičem. Zato smo odpovedali pri Pesku tisk in se preselimo v Učiteljsko tiskarno. Od Peska smo zahtevali pojasnilo o vsej zadevi, ker vendar nismo verjeli vsega, kar so govorili po Ljubljani. Toda ta pojasnila so bila tako zmedena, da jim nismo mogli verjeti. Tudi Peskova izjava, ki je objavljena v pravkar izšli številki »Tedenskih slik«, se mi ne zdi odkritosrčna. Zato je boljše, da pretrgamo naše trgovske zveze z njim.

Namen mojega današnjega pisma je prošnja za Vaše posredovanje pri profesorju Debeljaku.²⁴ Ali mislite, da bi prevzel prof. Debeljak literarno kritiko za leposlovne stvari? Prosila sem dr. Kraigherja, a on noče prevzeti, pravi, da ni zmožen takih stvari. Prosim Vas torej, če bi govorili z Debeljakom. Če bi prevzel, potem bi ga prosili, da bi napisal ocene o zadnjih novih delih že za prvo številko, seveda proti honorarju. Sklenili smo, da honoriramo vse prispevke.

Na strankinem zboru²⁵ smo nastopili z izjavo, ki jo je prečital Golouh. V debati je dejal dr. Tuma, da je v izjavi prav dobro zrno, a da je drugače meglena. Nam se seveda ne zdi, da bi bila meglena, ker smo jasno povedali 1.) da je stranka v svojih načelih in v svojem delovanju nedosledna, 2.) da ni še jasno opredelila pojma o razrednem boju, 3.) da se morajo zgraditi strok. (ovne) org.(anizacije) na narodno federalističnem principu in da je stranka zanemarjala kulturno delo. Te štiri točke smo obširno razpredli. Tone Kristan se je obnašal na strankinem zboru tako, kakor da bi bil v beznici. Kričal je, zbijal po mizi in kakor je odprl usta, je izbruhnil iz njega napad na Abditusa. Nam se je tako zagnusil njegov surovi nastop, da nismo hoteli posegati v debato. In sedaj je celo načelnik stranke. — O vseh drugih stvareh Vam piše

²⁴ Dr. Anton Debeljak.

²⁵ Mišljen je deseti zbor JSDS 25. in 26. decembra 1917.

Abditus. — Prosim, da bi mi kmalu sporočili, če lahko računamo na Debeljakovo sodelovanje.

Gospe soprogi in Vam želim prav srečno novo leto. S pozdravom
Štebi A.

ALBIN PREPELUH DR. IVANU PRIJATELJU

Kočevje, 7. 1. 1918

Dragi!

Na dopisnico, ki sem jo danes prejel, odgovarjam sledeče:

Takozvana moja skupina se je odcepila od stranke zaradi načelnih razlik. Sklenili so, da si ustanove lastno organizacijo. Ustanovili smo torej »Slov. Soc.(ialno) Matico«, v Z. Z. O. Z. Predsedstvo sem prevzel jaz. Toda, ker sodišče ni hotelo registrirati zadruga, katere načelnik biva stalno izven Ljubljane, sem ta posel zopet odložil. Sedaj smo izvolili začasno Alojzijo Štebijevo za načelnico. Deleži so po 50 K. Ko sem bil zadnjič v Ljubljani, so mi rekli, da jih je bilo doslej podpisanih nekaj nad 50. Toda težava je v tem, da smo vsi razkropljeni po deželi; Ljubljana je skoro prazna pripravnih in agilnih ljudi. Ko bi bil vsaj dr. Lončar v Ljubljani, prav čudno je, da se ta človek ne more rešiti Idrije. Jaz sem že 14 leto pregnan in se potikam po deželi. To so razmere!

Spočetka smo nameravali izvajati politični tednik. Toda zadrega glede papirja nas je končno privedla do misli, da bi izdajali 14-dnevno publicistično revijo: Demokracijo. Poleg tega smo nameravali izdati naš novi program, katerega en del sem napisal jaz, drugega pa piše Dr. Lončar. Vse je bilo domenjeno s tiskarnarjem Peskom, s katerim smo nameravali tudi gospodarsko kooperirati. Med tem je kar čez noč prišla vmes afera z »Resnico« in bili smo brez strehe. Povpraševali smo v Učiteljski tiskarni, toda proračun je bilo tako neverjetno visok, da sem dvomil, da bi izhajali. Kako stoji zadeva danes, ne vem, ker nisem prejel zadnjih 14 dni nobenega poročila od svojih ljudi.

Mislím, da bo revija izšla še ta mesec, ako pride do sporazuma s tiskarno.

Tvoje sodelovanje nam pride seve zelo prav. Tvojo ponudbo bom v nedeljo, ko bom najbrže v Ljubljani, predložil odboru. Brez dvoma bo sprejeta; želel pa bi vedeti, koliko bo razprava obsežna, da se ve glede ponatiska napraviti proračun. Pričakujem tozadevne pojasnitve.

Moj socialni program, ki sem ga duševno ustvarjal že pred vojno, gre poglavito za tem, da se izvede kmetiška in industrijska odveza naše zemlje. Vsekakor mislim, je to ideja, ki bi razumljivo povedana morala dvigniti maso našega naroda. Jaz si samoodločbo mislim tudi kot socialno osvoboditev naših delovnih sil.

Zato bomo najbrže najpoprej publicirali moj del novega programa pod naslovom »Problem majhnega naroda«. Kot drugi pride na vrsto Lončarjev opis »Idej slov. naroda«.

Ne vem, ako bomo tudi gmotno uspeli. Pri nas je tako malo ljudi, ki bi hoteli založiti v tako podjetje večje vsote. Sicer pa, kakor rečeno, je vsa težkoča v tem, da je Ljubljana skoro prazna porabnih ljudi.

Ako moreš pridobiti kakšne zadružnike za Soc.(ialno) Matico, nam bo to zelo prav prišlo. Priglasiti se je pri Alojziji Štebi, Ljubljana, Kolodvorska ulica 5. Ona sedaj vse vodi, dokler se razmere ne spremene.

Za sodelovanje pri »Pregledu« revije, se isto tako priporočam. Upam, da pošlješ kaj kratkega in primerneza iz literarne zgodovine. Urednica revije bo Štebijeva.

Končno te prav iskreno pozdravljam!

Tvoj
Prepeluh

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 7. I. 1918

Dragi! Torej, speť smo šli lepo nazaj k Pesku, ki kraljuje sedaj na Starem trgu in poudarja s ponosom »Klein, aber mein!« V Učiteljski tiskarni mi je kar na lepem odpovedal — nagiba ne vem — in tako ni ostalo drugega, kakor da smo se zatekli k Pesku, ki nas je sprejel z odprtimi rokami in 20 odstotnim poviškom! Zavlekla se bo še prva številka najbrže do 25. januarja, ker mora sedaj najprej spraviti iz tiskarne različne zastanke.

Zadnjo nedeljo v starem letu je prišel popoldne Golouh iz Trsta, zvečer pa kar nenadoma moj brat. Malo smo pokrokali, kaj pa drugega. Na Silvestrovo sva šla z bratom k Štruklju na večerjo, prišel je še Schweiger in čakal — pomisli — z nama na novo leto. Ponoči se je brat odpeljal v Trst, kjer je obiskal Tuma. O tem obisku mi je obširno poročal in smejala sem se pri čitanju, da je morda odmevalo celo v Kočevje. Brat mi piše, da je imel od Tumovih izvajan vtisk, da bi se silno rad pridružil k nam, a ne pride zato, ker misli, da ne bo igral vodilne vloge in ker se boji starih. Končno se je pa povzpел Tuma do trditve, da je pravzaprav on idejni ustvaritelj gibanja socialistične omladine! Brat piše: »No, to je bilo pa vendar že preveč popra in kratkomalo sem pretrgal ta pogovor s pristavkom, da mu tega ne morem verjeti!« Potem se je pa pričel Tuma direktno lagati, kajti serviral je bratu tudi to, da smo mi informirali meščansko časopisje o strankinih tajnih zadevah! Dalje je udrihal čez me, češ, da sem se popolnoma zapisala tebi, da je to moja največja napaka. Veš, na vse tó sem pisala bratu, da mi mora takoj sporočiti, kdaj gre zopet k Tumi, da grem z njim, ker res ne pustim, da bi širil take lažnive informacije o nas.

V soboto se peljem v Ljutomer h Kukovcu. Pisal mi je zelo ljubeznivo pismo in kovati je treba železo, dokler je vroče.

Lončar mi ni še poslal tvojega manuskripta. Govorila sva snoči z Lemežem o naših publikacijah. Ne vem, kaj ima ta človek proti tebi. Na vsak način hoče, da izdamo kot prvo publikacijo Lončarjevo delo. Jaz sem bila odločno proti temu in mu dejala, da bom predlagala na seji upravnega sveta, da izide tvoje delo, ki je vendar že dovršeno, kot prvo. Potem je pa prišel s predlogom, da naj rajše izdamo tvoj prevod »Principa« kot prvo publikacijo, če ne gre z Lončarjevim delom. Tudi proti temu sem. Nastopiti moramo z izvirnim delom. Upam, da bo obveljala moja. Ne vem, zakaj je Lemež tako čuden napram

tebi. Preden pa gre stvar v tisk, bi te pa prosila, da skupaj pregledava delo; rada bi imela, da nekatere dolgovernosti izпустиš. Saj o tem si menda prepričan, da ni to nobena muha od mene, ampak da izvira ta zahteva iz odkritosrčne naklonjenosti do tebe. Pogledala sem v koledar. Šele 2. in 3. februarja sta dva praznika. Takrat pregledava, saj sva v enem popoldnevu gotova. Ali si za to? Piši Lončarju, naj mi pošlje.

Danes mi je poslal Lončar članek nekega Filipa Uratnika,²⁶ sedaj lajtnanta v Pulju. Članek je dober, stvaren, dobro premišljen. Ta gospod s tem nerodnim imenom mi je sicer popolnoma neznan, a z Lončarjem sta gotovo znana, kakor sklepam iz pisma, ki ga je priložil ta nesrečni Uratnik Lončarju. Ker mi je članek zelo všeč, sem ga povabila, naj prevzame referat za narodno gospodarstvo.

Kdaj prideš? Ali imaš kaj tobaka odveč?

Prisrčno te pozdravlja

tvoja
Lojzka.

LOJZKA ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU

V Ljubljani, 8. I. 1918

Cenjeni gospod profesor! Jutri Vam pošlje dr. Lemež uvodni članek za 1. številko. Članek sva izdelala skupaj na podlagi naše izjave na strankinem zboru.

Glede revije smo uredili tako, da bo izhajala le enkrat na mesec kot dvojna številka, ker nam je tako zaradi uprave bolj pripravno. Vaše nasvete glede urejevanja upoštevam seveda v polni meri. Vsi smo edini v tem, da se ne bomo spuščali nikdar v polemike à la Verus, ki se je obnašal na strankinem zboru tako, da nas je bilo naravnost sram. Strankini zbor bom kritizirala v 1. številki, in sicer s tega stališča: 1. Da ta zbor ni bil nikak strankin zbor, ker niso bile zastopane ne Koroška, ne Istra, ne Dalmacija. 2. Da delegatje niso bili zastopniki politično organiziranega delavstva — razen tržaških in idrijskih delegatov — temveč da so bili to le **pozvani** delegatje strokovnih organizacij. 3. Ton, ki je vladal na zboru. Glede **Tumove** resolucije o političnem položaju bom poudarjala to, da izhaja iz napačnih premis. Samoodločevanje narodov bi morala biti prva točka, iz katere sledi potem vse drugo. Tudi stališče, ki ga je zavzel strankin zbor napram majniški deklaraciji, bom kritizirala.

Nam vsem je bilo žal, da nismo organizirali svojega nastopa na strankinem zboru. Idrijskih delegatov nismo poznali, a tudi oni sami niso iskali stikov z nami. Takoj ob otvoritvi je pozdravil Golouh zbor v imenu socialistične omladine. Jaz sem mislila, da pridejo idrijski delegatje v opoldanskem odmoru h Golouhu, da se izgovore o nastopu, ko bi prišli na razpravo sklepi idrijske konference. A bila sta najbrže preboječa. Tako tudi idrijski sklepi niso prišli do veljave in Tone je ironično zaklical, ko jih je Štraus prečital, »Lončarjev lim«. Kot predsednik zbora se je obnašal torej prav parlamentarično.

²⁶ Filip Uratnik, socialni demokrat in publicist, gl. SBL zv. 13, 1982, str. 295—296.

Pravil Vam še ne morem poslati. Določba o jamstvu se pa glasi, da jamči vsak zadružnik še s trikratnim zneskom svojega dežela.

Prepeluh mi je pisal, da želite svojo razpravo »Slovenci«²⁷ in Krekove »Črne bukve kmečkega stanu«. »Slovenci« so že pošli, pošljem Vam svojo brošuro, »Črne bukve« pa poiščem v licealni knjižnici in Vam pošljem oboje skupaj.

V soboto se peljem v Ljutomer h Kukovcu,²⁸ ki se zelo zanima za naše gibanje. Zelo bogat človek je; najbrže pristopi s precejšnjim zneskom k drugi. Doslej je podpisal dr. Tomšič največ, 500 K.

Vas lepo pozdravlja

Štebi A.

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 9. I. 1918

Dragi! Upam, da si že prejel moje pismo, ki te nekoliko pomiri. Rada ti verjamem, da je Kočevje res gnezdo, toda ne mehko poslano in da se moraš počutiti v tem gnezdu slabejše kakor ujetniki v Sibiriji. Ali imaš kaj upanja, da te premeste? Še ni nič odgovora na vlogo? Rada bi ti pomagala, toda kako? Ravno te dni, ko je bilo tako slabo vreme, sem mislila zelo veliko nate in sem se vmislila v tvoje razpoloženje. Pisarna, potem pa kakšna neprijazna »mehli-rana« soba, nobenega človeka, izprehod nemogoč. Knjige so včasih zelo prijazna družba, a vendar so trenutki, ko presedejo in si človek zaželi živega življenja. Če ne moreš več prenašati, vzemi si vendar daljši dopust, saj postaneš drugače še hipohonder. V nedeljo sem te hotela presenetiti in sem bila tako odločena, da se peljem v to strašno pregnanstvo. Pa sem zjutraj lepo zaspala in se zbudila ob pol osmih. Ampak enkrat pridem prav gotovo, da vendar vidim ta nemški otok in seveda tebe tudi, če ti je prav ali pa ne.

Kakor sem ti že pisala, se peljem v nedeljo v Ljutomer. Če boš v Ljubljani, pa obišči Lemeža, takoj po obedu, okoli ene, ga najdeš gotovo doma. Stanuje: Ločna ulica 1, III. nadstropje pri prof. Reisnerju. Sedaj sva zagotovila uvodni članek in ga pošljeva jutri Lončarju v pregled. Lončar mi pridno piše in me roti, naj bom zelo previdna pri urejevanju. Včeraj mi je sporočil, da mu je pisal dr. Tuma. Med drugim piše: »Dr. Tuma priporoča, da pazimo na članke Rulove in Abditusove, češ, da sta konfuzna in osebna. To povem vam sub rosa.« Tako Lončar. Ne omeni mu nič o tem. Naravnost pikantno je, da govori ravno Tuma o konfuznosti drugih, ko ni pod milim nebom večjega konfuzionista od njega. Upam, da nisi razžaljen zaradi Tumove opazke. Veš, meni se zdi, da bi Tuma rad zasejal nezaupanje med nas. To sklepam iz te opazke in iz tega, kar je dejal bratu.

Ali si že odpisal Prijatelju? Jaz mislim, da sprejmemo njegovo stvar lahko brez vseh pomislekov. Danes mi je pisal dr. Čermelj, da pripravlja Marinček tudi nekaj člankov za našo revijo. Včeraj mi je pisal Erjavec, da mu je spo-

²⁷ Lončarjevi Slovenci so izšli 1911 kot ponatis slovenskega prevoda L. Niederlejevega dela Slovenski svet.

²⁸ Vekoslav Kukovec, gl. SBL I, str. 581.

ročil pesnik Albrecht, da pošlje sestavek o našem časnikarstvu in umetniški kritiki. Flerè tudi pripravlja nekaj. Človek je kar vesel tega gibanja. O tem, da je poslal Filip Uratnik članek, sem ti že poročala. Lemež ga dobro pozna. Uratnik je bil svoj čas voditelj narodno radikalne smeri in je baje zelo inteligenten človek, peča se predvsem z narodnim gospodarstvom. Mislim, da se bo oglasil še marsikdo.

Pred nekaj dnevi sem govorila z Melikom (Loboda).²⁹ Povedal mi je, da se koalicija med »Zvonovi« in »Slovanovci« že nekaj krha. Tvoja bojazen, da bi nam delal »Zvon« konkurenco, najbrž ne bo potrjena. Bomo videli, kakšna bo prva številka. Reklama je bila »Narodu« velika — a tudi lansko leto je bila kričava — toda dejstva so jo postavila na laž.

Kako je s tvojim »Knezom«? Ali si že predelal izvod? Glej, da te ne prehitijo Knaflič. Morda bi bilo dobro, če bi dali v tisk oboje hkrati. Kneza in tvojo brošuro. Jaz bom napisala za 1. številko kratek sestavek o »Slovenski Socialni Matici« in bom naznanila obe tvoji deli in Lončarjevo. Ali ti je prav? Če misliš, da ne, sporoči takoj.

Veš, tole uredništvo revije me silno skrbi in ne vem, kaj bi dala, če bi bila vidva z Lončarjem bližje. Potem bi šlo sijajno, če bi se mogli vsaj enkrat na teden razgovoriti o vsem. Da bi bil kmalu konec vojne, na to vedno manj verjamem in vedno bolj se odmika doba skupnega bivanja in dela nas »mladih«. Včasih mislim, da ne bom imela toliko moči, da dočakam konca in ravno zadnje dni sem bila v takem razpoloženju, da bi napravila najrajši konec za vselej. Če bi mi ne bilo toliko zaradi stvari, ki smo jo začeli, bi si res veliko ne pomišljala.

Ali si pisal Korošču zaradi Lončarja? Če še nisi, napravi kmalu in pridobi še Škulja.

Takoj, ko se vrnem iz Ljutomera, ti poročam o uspehu, vsaj pričakujem, da bo uspeh.

V tvojo samoto ti pošiljam najlepše pozdrave!

tvoja
Lojzka.

DR. DRAGOTIN LONČAR ALBINU PREPELUHU

V Idriji, dne 6. II. 1918

Dragil

Vaše pismo hvaležno prejel.

Prilagam Vam pismo dr. Ravniharja³⁰ glede moje zadeve. Z razpisom torej za enkrat najbrže ne bo nič; ako bi mogel biti prideljen v službovanje, to bi bilo nekaj.

Vaš rokopis sem začel pregledovati, gre počasi. Kadar dokončam, ga pošljem urednici. Ne pridem do svojega dela in razen 1. poglavja še nimam ničesar napisanega od obojega. Kaj bo?

²⁹ Dr. Anton Melik.

³⁰ Dr. Vladimir Ravnihar.

Za Veliko noč me nič ne angažirajte. V teh razmerah ne morem nikamor. Moja glavna naloga je, da spišem »Idejo slov. naroda«.³¹ Bojim se, da ne pridem do tega. Zakaj bo treba, da bi bila stvar kaj vredna: to pa je počasno delo, ko nisem sam svoj gospodar.

Glejte, da dobimo za »Demokracijo« dobre članke. Uvodnik sem pregledal in predelal: začetek in konec sta bila zelo romantična. To ne gre: biti moramo jasni in trezni.

Dr. Tumi sem malo namignil o zmerjanju v »Napreju«. Če on kaj napiše, se blagodejno loči, dasi je v članku o jugoslovanski deklaraciji, kakor mu je očital dr. Tavčar, šel predaleč —.

O Schweigerju ne verjamem, da bi še kdaj omočil pero v tintnik.

Težko pričakujem 1. števil.

Sedaj čutimo vrzel, ki je nastala: tam dr. Krek, pri nas dr. Dermota.

Ako me morete kdaj obiskati, mi bo prav všeč.

Do tu sem Vam zapisal dne 3. t. m. Danes, 7. t. m., nadaljujem in končujem.

Tumov članek v »Napreju« z dne 4. t. m. je pa tudi deloma à la Verus. Rad bi vendarle vedel, kako si predstavljajo, ozir. kje imajo moč »svojega« proletariata, ko je organiziran pičel 0/0 le industrialnega delavstva. Vidim v vsem tem oboževanje, romantično malikovanje pred maso. Nekaj, kar očita Gorki boljševikom. Odgovorna večina morda ni za sedaj dovolj ali malo ali nič dostopna socializmu, a Verus, deloma tudi dr. Tuma, bi hotela obvladati ves slovenski svet po dosedanji metodi.

Ali ste brali v »Napreju« z dne 5. t. m. poziv Kristanov na sotrudištvo za »Svobodne glasove«?

To je bilo očitno napačno, da nismo bili organizirani za strankarski shod. Tuma in Verus sedaj govorita, češ kaj hočete, ko je bila opozicija solidarna z nami? Na shodu ni poznala svojih načel in taktike, marveč je sprejela z odobravanjem našo resolucijo. Kdo je sestavil spomenico »Mladih«?

Naša naloga bodi: pobijati fanatizem, strankarski fanatizem à la Verusov in drugih. Ideja ali dogma — kakor ste pisali Vi.

S prijateljskim pozdravom

Vaš

Dragotin Lončar

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 15. II. 1918

Dragi! Včeraj sva bila z Lemežem pri Pesku. Onega obljubljenega stavca seveda ni bilo, ušel je bil k »Resnici«, kjer mu boljše plačajo. Razložila sva mu, kako in kaj, in mu izročila naše pogoje. Odločil da se bo čez nekaj dni, tako je povedal. Zvečer smo bili v kavarni. Prišel je tudi Pesek in povedal, da so prišli trije stavci, ki bodo stavili v večernih urah, čez dan so drugod. Ti trije so mu dali častno besedo, da bo postavljena revija do 28. t. m. in druga

³¹ Ni jasno, kaj je Lončar mislil tedaj napisati, ker ni izšel noben njegov članek s takšnim ali podobnim naslovom.

številka do 15. marca. Danes se je zopet odpeljal in se vrne v ponedeljek. Tedaj spravimo stvar na čisto. Povedal je tudi, da dobi nekega zelo spretnega stavca iz Maribora in da bo potem šlo lažje. Iz vsega njegovega govorjenja sem posnela, da najbrže ne sprejme naših pogojev. — Upravni svet »Narodne tiskarne« ima sejo prihodnji teden. Kramer je še enkrat obljubil, da stori vse, kar je v njegovi moči. V nedeljo ne morem k Slatnerju, ker pride brat, opravim pa prihodnjo nedeljo. Danes sem ti poslala tudi Rennerjevo knjigo, prosim, sporoči, kadar jo prejmeš.

V »Edinosti« nekdo močno zdeluje Tumo zaradi njegovega članka v »Kampfu«.³² Med drugim — članek je zgolj žurnalistična zafkancija — pripoveduje pisec tudi to, da je bil ob izbruhu vojne Tuma tudi na policijski listi kot »slovenski nacionalist«. Potem pa da se je predstavil za »internacionalnega socialnega demokrata« in preganjanje je bilo ustavljeno.

V ostalem ni nič novega. Jaz sem vsak dan bolj utrujena in voljo do dela moram naravnost izsiliti. Škoda, da človek ni stroj. Potem bi se lahko vsak dan sveže namazal in mehanizem bi šel dalje. Najraje bi se kam skrila, da bi ne videla nobenega znanca, ne slišala nobene novice in ne gledala nobenih brezobraznosti. Tako se mi zdi, da jaz sploh nisem za to prerivanje semintje, ki mu pravimo življenje. Preobčutljiva sem. Zlasti to leto, odkar sem ostala sama, se je razvila ta lastnost v meni do virtuoznosti. Kadar sem sama, mi je najljubša misel na smrt. Tebi se bo zdelo morda to pretirano, a je popolnoma resnično. Brez prave vezi sem z življenjem. Delo za našo stvar je res nekaj, a kljub temu ostaja še velika praznота. To so tiste stvari, ki jih nazivljaš ti z imenom sitnosti. Naj bo dovolj te klavrne litanije, da se še ti ne naležeš te potrtosti.

Prav lepo te pozdravlja

tvoja Lojzka.

ALBIN PREPELUH DR. IVANU PRIJATELJU

Kočevje, 25. 2. 1918

Dragi gospod doktor!

Prva številka »Demokracije« izide začetkom marca. Težek porod »Učiteljska tiskarna« nam je svoječasnó (že prosinca) sprejete rokopise vrnila in ni hotela prevzeti tiska. Sumim, da so bile za tem skrite intrige slov.(enskih) boljševikov (Ant. Kristan, Dr. Tuma e tutti quanti).

Druge tiskarne v Ljubljani ni bilo, ki bi hotela prevzeti tisk. Pesek je tisk prevzel, pa ni imel stavca. »Narodna tiskarna«, katero sem naprosil, da prevzame tisk, do danes še ni odgovorila. Dr. Kramer mi je sicer obljubil, da bo storil vse, da prevzame tisk »Narodna«, vendar doslej upravni svet še ni sklepal o tem — kolikor mi je znano. Sedaj je Pesek dobil enega stavca in prvo številko postavil. Druga bo menda gotova tekom ali koncem marca. S stavci je križ, ker vsak, ki je oproščen, uide k »Resnici«. »Narodna tiskarna« poleg

³² Gre za članek Henrika Tume Zur südslawischen Frage, v Der Kampf, 1918, št. 2, str. 78—94. Edinost je Tumove misli napadla v št. 40—43, 13.—16. 2. 1918, Tuma pa je odgovoril v Napreju, št. 49, 28. 2. 1918.

tega nima drugega papirja kot časopisnega. Sedaj Pesek obljublja, da dobi v kratkem še dva stavca, če svojo obljubo uresniči, se bomo polagoma ustalili.

Tako prihajam do tega, da Te vljudno vabim na sodelovanje.

Glede Tvojega rokopisa, sem od društva pooblaščen Ti sporočiti sledeče:

»Socialna Matica« bo rada prevzela Tvoj rokopis in ga izdala v knjigi. Pripravljena je rokopis za primerno ceno odstopiti, pri čemer je upoštevati, da momentalno nima zadostno kapitalij na razpolago. Društvenih deležev je doslej podpisanih za 5000 K — majhna vsota! Morda dobimo še kje kakšne deležnike. Tvoj rokopis bi se izdal torej v posebni knjigi, »Demokracija« pa bi natisnila le posamezne odstavke, ki bi jih Ti izbral in priredil. Če si s tem zadovoljen, pošlji posamezne odstavke uredništvu (Alojziji Štebi, Ljubljana, Kolodvorska ulica 5) in naznani svoj zahtevek, kakor tudi obseg cele publikacije. Potem pride celo delo kmalu v tisk, kakor hitro bo tiskarna zmogla delo.

Zelo bi nam ustregel, ako bi tudi drugače sodeloval. V mislih imam, da bi napisal reviji kaj za pregled ali pa kakšna »Dunajska pisma«, v katerih bi poročal v važnih političnih in družbenih dogodkih. Prav posebno pa bi Te prosil, da napišeš kaj o sedanji Rusiji, o njenih tokratnih gospodarjih, o poteku njene revolucije, o osebnih stvareh Trockega, o Brest Litovskem itd. Ti imaš kaj več vpogleda v to, kot mi navadni kranjski zemljani. V vseh teh rečeh vlada pri nas popolna nejasnost. In prav bi bilo, da Ti nekoliko odpreš zastor. Te prošnje mi ne odbij in pošlji kmalu kaj.

Prva številka ne bo nič posebnega. Pozneje, ko se oglasite vsi drugi, bo boljše. Sčasoma lahko napravimo iz revije čedno reč.

Prav rad bi spravil drja Lončarja v Ljubljano, da bi on mogel prevzeti uredništvo. Toda on sam je zelo nasproten.

Sporočil mi je, da bi bil zadovoljen, ako bi ga vsaj prideli v Ljubljano, v službovanje na kakšen zavod. Ti imaš mogočne zveze. Morda bi hotel reči Šukljetu, da bi on prevzel to reč in dosegel njegovo premestitev ali pa pridelitev v Ljubljano. Mi vsi bi ti bili za to zelo hvaležni, ker bi nas spravil iz velike zadrege. O tem sva se že večkrat razgovarjala z Župančičem, ki mi je tudi rekel, da bo Tebi o tem pisal. Če moreš kaj, stori.

Toliko v informacijo.

In Te pozdravljam!

Albin Prepeluh

LOJZKA ŠTEBI ALBINU PREPELUHU

V Ljubljani, 25. II. 1918

Dragi! Lemež mi je pokazal danes tvoje pismo. Vidim, da postajaš zopet nervozen. Na kratko sem ti omenila že včeraj, da bo revija ta teden dotiskana. Rokopis je že skoraj ves postavljen, prva pola tudi že popolnoma ulomljena, le korektura bo dala še precej dela, ker ne sme iti revija prej med ljudi, dokler ni popravljena do zadnje pičice. Če bi bil videl korekturo, bi se naravnost prestrašil. Prvo polo sem prebrala že dvakrat, a še niso iztrebljeni vsi pogreški. Pesek je tako malo doma, da ga le s težavo kdaj dobim, čeprav sem sleherni

dan v tiskarni. Zadnjikrat sem govorila z njim v petek. Danes sem bila zopet pri njemu, a se še ni vrnil iz Gradca. V petek mi je dejal, da mu je odpovedal zopet en stavec in strojnik. Danes sem pa izvedela v tiskarni, da sta se s tem stavcem poravnala, namesto strojnika je pa tudi dobil že drugega. Razen tega prideta še dva nova stavca. Ker mi je bil zadnjikrat dejal, da podpiše naše pogoje, ako bo razpolagal s primernim številom stavcev, zato upam, da pridemo vendar enkrat do gotovosti. Upravni svet »Narodne tiskarne« še ni imel seje.

Glede inseratov je stvar sledeča: za prvo številko jih ni mnogo. Berdajs pa mi je obljubil, da dobi za prihodnje številke inserate za vse tri strani, ker bo lažje delal, če ima že eno številko v roki. Obljubljena sta mu inserat od »Jadranske banke« in od banke »Slavije«. Mestna hranilnica ne da inserata. Jaz stopim k »Umetniški propagandi«, kjer sigurno dobim inserat. Prosim te torej, da se v tem oziru pomiriš. Ti menda res misliš, da smo v Ljubljani zgolj same lenobe. Ako ti ne poročamo o vsaki malenkosti, postaneš že nezaupljiv. Kadar bom imela več časa, bo stvar šla gladkejše.

Včeraj nisem bila v Kamniku, ker mi ni bilo dobro. Pisala sem mu pa in pričakujem te dni odgovora. Ali ti je Lončar že poslal tvoje delo? Kako je s Prijateljem? Ali si mu pisal ti v tem smislu, kakor sva se bila zmenila?

Ne vem, če sem ti to že sporočila, da je bil Golouh silno razjarjen vsled naše zahteve po izjavi. No, potolažila sem ga in sem napisala samo pismeno »pojasnilo« o tej zadevi. Njemu sem pa priporočila, naj napiše članek, kjer lahko pove uradni strankarjem vse, česar je pogrešal v naši izjavi. Včeraj mi je že pisal, da že pripravlja tak članek.

Flerè napiše za drugo številko članek o šolstvu, pričakujem vsak dan tudi prispevke od Albrehta. Pisala sem Hreščaku, Pahorju in Uratniku, naj prično s sodelovanjem. Erjavec tudi pripravlja nekaj stvari. Danes me je zopet obiskal dr. Lenard. Zašla sva bila v prav teologične razprave in izkazalo se je, da je prav take sorte »verniki«, kakor smo mi drugi. Moril me je skoraj dve uri in kar ni mogel stran. Vprašal je tudi po tebi.

Jutri ti pošljem zadnji dve številki »Njive« in neko brošuro o kateri te prosim za kratko poročilo.

Prosim te še enkrat: ne bodi tako nestrpen. Zaupaj nam vendar nekoliko, čudežev ne moremo delati. Name to večno dreganje silno vpliva, smatram ga za očitanje, kakor da bi delala premalo. Toda pri najboljši volji za enkrat ne morem več. Jaz sem telesno in duševno onemogla in vsak dan bi se najraje kar vlegla, ko pridem iz uredništva domov. In sicer bi bila vesela, če bi ti takoj prevzel uredništvo in kdo drugi vse ostale posle. Moji živci omagujejo, saj že četrto leto ne pridem do mirnega dneva. V začetku vojne brezposelnost, bratova bolezen, Milanova in mamina smrt, homatije pri »Napreju«, vse to mi je dalo dobro porcijo utrujenosti, obupa in neveselja do življenja. Kadar prebolim vse to, takrat se poprimem z novo silo dela. In kakor sem ti že enkrat pisala, učinkuje v slabem name izredno močno to, da sem ostala tako sama. Kadar pridem domov, me vsakokrat strese, nikjer nobenega pozdrava, nobene prijazne besede, gluhe stene okrog mene. Sčasoma prebolim gotovo tudi to, za sedaj še nisem, lahko sem sama, brez družbe, le osamljena ne morem biti, in

človeka veže lahko na življenje le zopet človek. Upoštevaj vse to, prosim te, in ne zahtevaj preveč naenkrat.

Erjavec me je povabil, da bi prišla k njemu za nekaj tednov. On je sedaj na otoku Cresu. Razmišljam že o tem, če bi mi morda taka izprememba storila dobro. Kaj misliš ti?

Ali prideš v nedeljo? Piši!

Prav lepo te pozdravlja

Lojzka.

DR. DRAGOTIN LONČAR ALBINU PREPELUHU

V Idriji, dne 17. III. 1918

Dragi!

»Demokracija« po zunanosti »ni tako« prikupna, kakor so bili »Naši Zapiski« II. serija (od 1909. naprej). V notranjosti svetujem urednici nekaj jezikovnih drobtin, n. pr. naš mali človek in ne naš majhni človek (majhen nima menda določne oblike majhni in pomenja telesno neznatnost).

Svetoval sem urednici, da se izdaja dalje »Knjižnica političnih in socialnih spisov«, ne »Propagandni spisi« — to je politično-agitativno, kamor ne spadajo niti Vaši »Problemi malega človeka« niti moje »Ideje slovenskega naroda«, katere je še vedno samo prvo poglavje!

Pisal sem Vam že, da vložim prošnjo v primernem času. A sedaj še nekaj!

V idrijski okolici je neki kmet (99 oralov zemlje, do 25 glav živine v normalnih časih) Matevž Novak iz Govejka št. 1 pri Ledinah, p. Žiri, okr. glav. Logatec, ki ima 18 letnega sina pri vojaki in bi ga rad dobil nazaj ali vsaj za nekaj časa. Mož je za delo nesposoben, ker je bil hudo bolan in zadet po mrtvoudu. Star je 64 let; njegova žena pa 60 let. Starejšega sina ima v ruskem ujetništvu, hčere omožene razen dveh, ki sta še doma: ena 14-letna, druga 4-letna. Pri hiši nobene domače moške delavne moči. Prva prošnja za sinovo oproščenje ali daljši dopust na c. kr. div. glav. odbita. Sedaj sem mu jaz naredil novo prošnjo na c. kr. domobransko ministrstvo. Ali se more kaj storiti v tem oziru? Morebiti s pomočjo Gostinčarja?

Radoveden sem, kako se konča polemika glede Golouha, o katerem trdi »Naprej«, da je glasoval za polit.(ično) resolucijo, a »Demokracija«, da za njo v celoti ni glasovala. Nastopati mu je pošteno.

Prijateljsko Vas pozdravlja

Vaš

Dr. Lončar

LOJZE ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU

V Ljubljani, dne 2. V. 1918

Cenjeni gospod profesor! Za Vaše opazke glede 1. in 2. številke »Demokracije« sem Vam prav hvaležna, ravnala se bom po njih. Upam, da ste prejeli in pregledali tudi že 3. in 4. številko, in mi tudi o tej poročate, kar se Vam ne

zdi v njej prav. Prepeluhu sem povedala, da je po Vašem mnenju bolj pravilno »naš mali človek« nego »majhni«. On trdi, da se je ravnal po Brezniku in da je »majhni« pravilnejši. Pri njegovem spisu »Problem malega naroda« se je pa kljub temu oprijel Vašega pravila. »Probleme malega naroda« že stavijo v tiskarni. Knjižnica izide o binkoštih. Skupen naslov pa ostane po Vaši želji »Knjižnica socialnih in političnih spisov«. Prosim, svetujte mi, komu bi poslala Abditusov spis v oceno za našo revijo. Ali bi bil dr. Prijatelj primeren? Kdo drugi?

Zelo bi me veselilo, če bi dobila od Vas za 5. in 7. številko, ki izide koncem tega meseca, kak prispevek, bodisi članek, ali pa kaj za »Pregled«. — Glede Golouha je zadeva sledeča: Bil je 24. in 25. marca v Ljubljani. Prosili smo ga, naj pošlje popravek v »Naprej«. Obljubil je, a predvčerajšnjim mi piše, da se je premislil, da ne pošlje prispevka. Ko je bil v Ljubljani, ga je namreč povabil Anton Kristan k sebi in mu povedal, da bo stranka nastopila v kratkem tudi prav oficijelno proti nam, menda nas hočejo vse izključiti iz stranke. Pri tem razgovoru je spravil Anton Kristan vse mogoče in nemogoče stvari skupaj. Tako je trdil med drugim tudi to, da mi vsi sodelujemo pri meščanskih listih, da dobiva od strankinih pristašev vse polno izjav proti nam, ki jih pa noče objaviti (!), da je naše gibanje efemernega značaja, da financira naše podjetje moj brat, da smo vsi skrajno nelojalni i. t. d. Z ozirom na vse te Tonetove trditve, je sklenil Golouh, da ne pošlje popravka. Meni bi bilo ljubše, da bi ga poslal, da pridemo enkrat na čisto. Siliti ga seveda ne morem.

Ob obletnici majniške deklaracije nameravamo izdati »Demokracijo« kot nekak jugoslovanski zbornik na ta način, kakor je bila Prešernova številka »N. Zap.«. Povabila bom različne ljudi, da prispevajo k tej številki. Predvsem naprosim Otona Župančiča za pesem, ki bi jo priobčili na prvem mestu; dalje bi povabila drja. Ravniharja ali pa drja. Kramerja, le od S. L. S. ne vem še, koga bi. Poizvedeti moram, kje je Tresić-Pavičić, da povabim tudi njega. Dalje bi naprosila še Cankarja, Prijatelja, Lobodo. Na Vas seveda tudi računam. Ali veste za koga, ki bi napisal članek o pomenu Trsta za jugoslovansko državo? Šteblerja prosim, da napiše o koncentraciji združništva. Prosim Vas, da mi svetujete še Vi, kako naj uredim to številko, da bo čim lepša. Mislim, da bi imeli s tako publikacijo tudi lep gmotni uspeh.

Dr. Ferfolja mi je pisal, da je bil v Trstu sodrug Haramina³³ iz Zagreba. Haramina, zelo agilen človek, je povedal, da je zbudilo naše gibanje v hrvaški stranki izredno mnogo simpatij, delal bo na to, da se združi omladinaško gibanje na Hrvaškem z našim, »Demokracija« pa postane vez. — Ne vem, če ste kaj izvedeli o tem, da je bila v februarju v Zagrebu konferenca naše, hrvaške in bosanske stranke. Od naših so se udeležili konference Kopač, Petejan in Anton Kristan. (Golouh mi je povedal, da je bil Tuma silno razjarjen, ker niso delegirali tudi njega, češ, da je on edini poklican, da zastopa stranko, kadar gre za vnanje politične zadeve.) Ko so se vrnilo naši delegati iz Zagreba, sem večkrat izpraševala Kopača, o čem da so sklepali, a nič ni hotel slišati o tej konferenci. Povedal mi je le to, da sta naša in hrvaška stranka bili popolnoma edini glede jugoslovanskega vprašanja, le Bosanci da zastopajo povsem svoje

³³ Hrvatski socialni demokrat Vilim Haramina.

stališče, zahtevajo namreč, da se izločita Bosna in Hercegovina iz jugoslovanske države. Ko pa sem čitala pozneje zagrebško resolucijo, ki so jo podpisali tudi hrvaški socialisti, se mi je zdelo Kopačevo pripovedovanje o socialistični zagrebški konferenci precej neverjetno. Sedaj smo izvedeli resnico. Hrvaška socialistična stranka odklanja stališče naše stranke glede jugoslovanskega vprašanja, in popolnoma razdvojeni so odšli delegatje z zagrebške konference. Zato so tudi tako molčali v »Napreju« o tem sestanku.

Prav rada poiščem stanovanje za Vas, saj že vsi tako težko čakamo na Vas. Samo to povejte, koliko sob želite in do katere cene sme iti stanarina.

Upam, da dobim kmalu odgovor od Vas. Gospe soprogi in Vam najlepše pozdrave!

Štebi A.

Včeraj nas je obiskal učitelj Mencin (Matija Pogačar) iz Št. Petra pri Mariboru. Mož je prav zelo izobražen in inteligenten ter poln navdušenja za naše gibanje. Danes se je peljal k Prepeluhu.

LOJZKA ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU

V Ljubljani, 5. III. 1918

Cenjeni gospod profesor! Rokopis sem danes prejela. Vaš nasvet glede imena naših publikacij bom povedala ostalim. Prav tako sem prejela tudi K 50. — Zadržno knjižico dobite v najkrajšem času. Registracija zadruge je bila izvršena šele pretekli teden. Koncem tedna pričnemo razpošiljati revijo, ki seveda ni brez lis. Zelo me bo veselilo, če prejmem za prihodnjo številko tudi Vaš prispevek, ker bo prihodnja številka trojna, da čimprej poravnamo zamudo.

V nedeljo smo bili izredno veseli, ker nam je bil Prepeluh prinesel vest, da pridete Vi v Ljubljano. Eeden izmed klerikalnih mladinov mu je bil povedal, da hočejo klerikalci poravnati krivico, ki so Vam jo storili svoj čas in da zlasti prelat Kalan deluje na to, da pridete v Ljubljano. Vitez Pogačnik ima baje nalogo, da opravi potrebne stvari na Dunaju. Da bi se vsaj vse uspešno dovršilo, to je naša najiskrenejša želja!

Gospe soprogi in Vam najlepše pozdrave!

Štebi A.

LOJZKA ŠTEBI DR. DRAGOTINU LONČARJU

V Ljubljani, dne 25. X. 1918

Cenjeni gospod profesor! Strokovni tajnik Zore je bil pred tednom pri meni in me vprašal, če bi hotela sodelovati Abditus in jaz pri strokovni komisiji, ki bo izdelala delavske zahteve za bodočo konstituanto. Priznal je, da nimajo nikogar, ki bi jim napravil tako delo in da živo pogrešajo intelektualcev v stranki. Obljubila sem mu, da je pripravljena sodelovati, ne le pri tej komisiji, vsa socialistična omladina, če nam izpolni stranka nekatere zahteve. Čez nekaj

dni nato smo imeli sestanek s Petejanom. Od naše struje so bili navzoči Abditus, Lemež in jaz. Razgovor je trajal dolgo. Iz vseh Petejanovih besed smo posneli, da je vodstvo popolnoma dezorijentirano, da ne ve pota za bodočnost in da živi stranka le iz rok v usta. Nato smo povedali Petejanu, kaj da zahtevamo. Ako ugone našim zahtevam, sodelujemo pri oni komisiji, drugače ne. Petejan je dejal, naj podamo takoj ob otvoritvi konference naše zahteve. Po mojem mnenju je pa bolje, da jih podamo že prej. Te zahteve sem sestavila takole:

Socijalistična omladina je pripravljena, da sodeluje z vsemi svojimi močmi pri sestavljanju delavskih zahtev v bodoči naši samostojni državi, če izpolni strankino vodstvo sledeče njene zahteve:

1. Da skliče v najkrajšem času izreden strankin zbor z edino točko »notranje zadeve stranke«. Strankin zbor naj bo najkasneje do 15. decembra letos.
2. Soc.(ialistična) oml.(adina) naj dobi vodstvo strankinega glasila.
3. Dobi naj primerno zastopstvo v strankinem vodstvu.
4. Zahteva, da pošlje stranka kot svojega delegata v »N.(arodnem) vj.(eću)« enega njenih pristašev.

Prosim Vas, gospod profesor, da bi mi sporočili Vi svoje mnenje o teh zahtevah. Omenjena konferenca bo 1. novembra. Udeleži se je tudi dr. Ferfolja. Gospe soprogi in Vam najlepše pozdrave!

Štebi A.